

DOI: 10.36695/2219-5521.2-4.2022.12

УДК 347.965.42

О. О. КАРМАЗА, Т. В. ФЕДОРЕНКО, Д. А. ПОЗОВ

*Олександра Олександрівна Кармаза, доктор юридичних наук, професор Інституту післядипломної освіти Київського національного університету імені Тараса Шевченка**

ORCID: 0000-0003-4895-5220

*Тетяна Вікторівна Федоренко, кандидат юридичних наук, доцент Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»***

ORCID: 0000-0002-3447-9078

*Денис Аполлонович Позов, аспірант відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПН України****

ORCID: 0000-0003-3357-1937

МЕДІАЦІЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ МЕХАНІЗМ УРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ І КОНФЛІКТІВ: ПРОБЛЕМИ В РОЗКРИТТІ ЗМІСТУ ТЕРМІНІВ, ВИКОРИСТАНИХ У ЗАКОНІ

Постановка проблеми. Нині для всіх очевидним є те, що кількість спорів і конфліктів, які виникають у житті людини та стосуються приватних чи публічних сфер її життя, є дуже значною. Частина цих спорів вирішуються у суді, частина – шляхом переговорів, медіації, у третейському суді тощо. З року в рік зростає навантаження на суб'єктів розгляду цивільних спорів. Приватні спори, які виникають у житті людини, є складним правовим явищем, яке у науці розглядається під різними кутами зору. Запровадження ж ефективного правового механізму врегулювання цивільних спорів є запорукою зниження суспільної напруженості у судовому процесі та реалізацією громадянами прав на захист, гарантованих Конституцією України.

Так, за ст. 3 Закону України «Про медіацію» медіація може бути проведена до звернення до суду або під час судового провадження, або під час виконання рішення суду. Тобто Закон визначив періоди проведення процедури медіації та відніс медіацію до альтернативних засобів вирішення спорів загалом та цивільних спорів зокрема. Відтак, наприклад, згідно із частиною сьомою ст. 49 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) сторони можуть примиритися, у тому числі шляхом медіації, на будь-якій стадії судового процесу. Аналіз норм цього Закону засвідчив, що процес медіації може бути одним із форм вирішення спорів шляхом проведення переговорів між сторонами за правилами медіації, визначеними в Законі України «Про медіацію» та ЦПК, однак запровадження інституту медіації у цивільному процесі України потребує додаткових наукових досліджень тощо.

Крім того, ЦПК передбачає й інші альтернативні форми захисту прав громадян. Так, у ст. 4 Кодексу передбачено, що до третейського суду за угодою сторін може бути переданий будь-який спір, який виникає

© О. О. Кармаза, Т. В. Федоренко, Д. А. Позов, 2022

* *Oleksandra Karmaza, Doctor of sciences (Law), Professor, Professor of the Institute of Law of Taras Shevchenko National University*

** *Tetiana Fedorenko, PhD in Law, Associate Professor, Open International University of Human Development Ukraine*

*** *Denys Pozov, postgraduate student of the department of private law problems, Scientific research institute of private law and entrepreneurship named after academic F. H. Burchak of the national academy of legal sciences of Ukraine*

з цивільних правовідносин, крім випадків, передбачених законом. Тож в Україні на рівні закону закріплено судовий і позасудовий захист цивільних прав громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що інститут медіації привертає увагу дослідників та практиків в Україні, а також у світі вже багато років. Так, сучасні наукові розвідки у цій сфері здійснюють А. Біцай, О. Кармаза, Д. Кушерець, С. Короед, Ю. Крисюк, Я. Любченко, Н. Мазаракі, Л. Матвєєва, П. Балтаджи, О. Можайкіна, О. Кононець, Ю. Притика, Л. Романадзе та ін. вчені.

Формулювання мети статті. Метою цього дослідження є науково-практичний аналіз інституту медіації як альтернативного механізму вирішення спорів (конфліктів) в Україні. Методологічну основу дослідження становить сукупність загальних методів наукового пізнання, а також спеціальних методів, що застосовуються у юридичній науці.

Викладення основного матеріалу. Відповідно до ст. 55 Конституції України права і свободи громадян захищаються судом. Кожен має право після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна. Отже, у Конституції передбачено судову та позасудову форми захисту прав громадян загалом і цивільних прав зокрема.

Поряд з тим Конституція та закони України не дають чіткої відповіді, що розуміється під правовою категорією «національні засоби юридичного захисту». У правовій науці не сформовано єдиного підходу до розуміння засобів захисту. На підставі комплексного дослідження «форм захисту», «способів захисту» та «засобів захисту» в механізмі правового захисту прав громадян нами пропонувалося внести зміни до ст. 55 Конституції та словосполучення «національних засобів» замінити на «національних форм» захисту, оскільки доведено, що в цій статті йдеться саме про форми захисту¹. Відтак пропонується далі розглядати види альтернативних вирішень спорів через призму форм захисту. Водночас у доктрині це питання є дискусійним, що підтверджується, зокрема, низкою праць, наприклад, О. Верба, У. Воробель, Н. Грабар, А. Дутко, Ю. Юркевич «Альтернативні способи вирішення цивільних спорів за законодавством України» (2021), М. Білак, Ю. Притика, О. Спектор «Альтернативні способи вирішення спорів» (2019) а ін.

Медіація в широкому розумінні як процедура, в якій незалежна особа допомагає іншим особам врегулювати конфлікт (спір), є одним із найдавніших способів його врегулювання. Так, зокрема, у Біблії мовиться, що Ісус виступив посередником між Богом і людьми (1Тимофій 2:5-6). О. Кірдан вказує, що прикладами перших проявів медіації є вирішення суперечок між племенами в Африці, практика медіації в Китаї та в Стародавніх Греції та Римі². Крім того, практики примирювальних процедур, як зазначають З. Красіловська, Р. Карпенко, В. Прушак, А. Яценко та ін., існували вже за часів Київської Русі³. М. Білак доводить, що у Європі перші спроби вирішити спори за допомогою медіації були зафіксовані письмовими згадками про це у IX ст.⁴

Медіація як правовий інститут виникла на початку XX ст. як технологія переговорів між роботодавцями та працівниками. Термін «медіація» (від лат. *mediatio* – посередництво) в сучасному розумінні почав широко використовуватися в країнах англо-саксонського права лише в 1976 р. Поштовхом для цього була організована суддями, адвокатами, професорами права тощо конференція Паунда (Pound Conference), у результаті якої набули розвитку два напрями медіації: засновані «місцеві центри правосуддя» («Neighborhood Justice Center») та надання можливостей використовувати альтернативні механізми врегулювання спорів, включаючи медіацію, у системі державного судового процесу.

Про застосування механізмів посередництва як сприяння досягненню взаємопогодженого рішення на основі всеохопних і прискорених процедур за допомогою посередника (ст. 327), зокрема, йдеться в Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, яка ратифікована із заявою Законом України № 1678-VII від 19.09.2014 р. 7 серпня 2019 р. Україна підписала Конвенцію ООН про міжнародні угоди щодо врегулювання спорів за результатами медіації, яка також сприяла становленню інституту медіації в праві та законодавстві України.

В умовах дії на всій території України воєнного стану вчені доводять ефективність проведення медіації як окремої позасудової процедури чи процедури, яка органічно «вплетена» в цивільний, господарський, адміністративний та кримінальний процеси. Зокрема, вказується на те, що здійснення правосуддя в Україні в умовах воєнного стану ускладнене рядом системних проблем, частина з яких посилилась, а інша виникла безпосередньо внаслідок збройної агресії РФ. Медіація як неюрисдикційний метод вирішення спорів позбавлений цих проблем і дає змогу сторонам обирати найефективніший і прийнятний для них варіант вирішення спору. Медіацію потрібно розглядати як допоміжний інститут правової системи, що покликаний утверджувати верховенство права та слугувати справедливості⁵.

Правова конструкція «альтернативна форма врегулювання конфліктів (спорів)» є дискусійною. Поряд з тим складно заперечити Р. Ханік-Посполітак і В. Посполітак у тому, що використання поняття «альтернативне» передбачає пошук альтернативного механізму, який дає змогу вирішити спір по суті без звернення до суду, це, як правило, звернення учасників спору до незалежної третьої інституції, яка виносить рішення у справі. За своєю сутністю поняття «альтернативне» та «позасудове» вирішення спорів є тотожними (синонімами). При цьому на практиці, в юридичній літературі та законодавстві зарубіжних країн більше вживається саме поняття альтернативне вирішення спорів⁶.

Узагальнивши наукові доробки з цього питання, попередні наші дослідження⁷, доходимо висновку, що під альтернативним урегулюванням конфліктів (спорів) у вузькому значенні розуміється недержавна форма

захисту прав громадян, у якій відбувається взаємодія прийомів (технік) і методів конфліктології, психології, юриспруденції, за допомогою яких сторони конфлікту (спору) досягають згоди та укладають взаємовигідний для них правочин без звернення до суду або в судовому процесі в порядку та в строки, визначені процесуальним кодексом.

Слід зазначити, що в Законі України «Про медіацію» використано термін «конфлікт (спір)», але його зміст не розкрито в жодній статті цього Закону, що, на нашу думку, вказує на недотримання принципу юридичної визначеності норм закону та потребу внесення відповідних змін до цього Закону. Водночас у юриспруденції, наприклад у теорії трудового права, пропонується виділяти «трудові конфлікти» та «трудові спори» як соціальні конфлікти (М. Іншин).

В юриспруденції та в законодавстві використовуються окремо терміни «конфлікт» і «спір», які мають різне значення. Наприклад, відповідно до ст. 1 Закону України «Про фінансову реструктуризацію» спір – це протиріччя або суперечка між залученими кредиторами чи між залученими кредиторами та боржником щодо пріоритетності та розміру вимог кредиторів. У наказі Міністерства спорту «Про затвердження Правил спортивних змагань з хокею з шайбою» від 5 липня 2018 р. № 3098 зазначено, що конфлікт (протистояння) – це будь-який інцидент, у якому суперники ініціювали фізичний контакт у неспортивній манері. У Методичних рекомендаціях щодо роботи з конфліктами в органах місцевого самоврядування, затверджених Наказом Національного агентства України з питань державної служби від 20 червня 2022 р. № 47-22, конфлікт – це соціальне явище, коли має місце зіткнення різних позицій, інтересів, потреб, бачень, цінностей, вірувань двох чи більше осіб під час виконання ними посадових обов'язків.

Найбільш часто термін «конфлікт» вживається у міжнародному праві в значенні міжнародного воєнного, збройного конфлікту, а також у нормативно-правових актах України, прийнятих у зв'язку зі збройною агресією РФ на території України та введенням на всій території України 24 лютого 2022 р. воєнного стану, а термін «спір» – у сфері приватно-правових відносин. Відтак у практичній та в науковій площинах виникає необхідність розкриття їх змісту.

Науково-практичний аналіз терміна «конфлікт» засвідчив, що єдиного загальноприйнятого визначення цього терміна в науці не існує; його зміст залежить від того, в якій сфері відносин він досліджується. Загалом залежно від сфери суспільних відносин, у яких виникають конфлікти, вчені виділяють економічні, виробничі, сімейні, політичні, побутові, ідеологічні конфлікти тощо, відтак і зміст цих понять відрізняється.

Крім того, залежно від суб'єктів розрізняють шість основних типів конфлікту: внутрішньоособистісний, міжособистісний, між особистістю та групою, міжгруповий, міждержавний, глобальний. Залежно від форми і драматизму перебігу виділяють такі типи конфліктів: антагоністичні та неантагоністичні, приховані і неприховані, організовані та неорганізовані, конструктивні і деструктивні, раціональні та нераціональні; за типом вирішення – прості (швидко вирішуються), складні (для їх вирішення потрібний тривалий час); за змістом – реалістичні (мають реальне підґрунтя для виникнення), нереалістичні (відбуваються на рівні емоцій); за кінцевим результатом – продуктивні, непродуктивні; залежно від напрямку комунікацій – горизонтальні (між рядовими членами колективу), вертикальні (між підлеглими і керівником; за етапом виникнення – стихійні, заплановані, спровоковані, ініціативні; за часом їх розвитку – короткочасні, тривалі, затяжні. Щодо результативності конфлікти можуть бути мобілізуючими, дезорганізуючими в колективі; з етичного погляду – соціально прийнятними і неприйнятними⁸.

Поряд з тим науковці єдині в тому, що основою будь-якого конфлікту є суперечності, які виникають між людьми чи усередині самої людини – особистості. Конфлікт визначається як активні взаємоспрямовані дії опонентів для реалізації своїх цілей, забарвлені сильними емоційними переживаннями⁹.

Як правило, конфлікт виникає між суб'єктами, має тимчасовий характер, має «об'єкт» – «щось» з приводу чого у суб'єктів конфлікту відбувається загострення протиріч (матеріальні речі, духовні цінності тощо) та «предмет» конфлікту – протиріччя, які виникають між суб'єктами конфлікту, і які вони намагаються вирішити. Сутність конфлікту виражається у його предметі. Відтак, вирішення конфлікту передусім пов'язане із усуненням предмета конфлікту, який завжди проявляється чітко на відміну від об'єкта конфлікту, який може бути реальним, потенційним чи ілюзорним. Так, якщо премія, яка виплачувалася працівникам установи та через яку виник конфлікт, скасована чи розподілена, це приводить до зникнення об'єкта конфлікту та припинення загалом конфлікту. Проте якщо залишається протистояння (конфліктні відносини) – між суб'єктами конфлікту може тривати.

В юриспруденції поняття «спір» має дискусійний характер. Зокрема, зазначається, що основною зброєю сторін конфлікту є спір, що скерований на обстоювання якихось власних інтересів, потреб, бажань тощо¹⁰. Спір є юридичним виразом конфлікту. Термін «спір» має інше логіко-лінгвістичне навантаження, ніж «конфлікт», та означає дискусію, полеміку, контраверсію і використовується для означення законним шляхом вирішення правових конфліктів; наявність між особами суперечки юридичного характеру (або фактичного характеру, якщо факти мають правові наслідки)¹¹. Поняття «конфлікт» на відміну від поняття «спір» є ширшим, оскільки передбачає зіткнення інтересів, поглядів чи прагнень сторін, яке не завжди супроводжується порушенням прав та інтересів тієї чи іншої сторони і не завжди завершується зверненням до юрисдикційних чи неюрисдикційних способів захисту прав¹².

Аналіз норм законодавства України засвідчив, що термін «спір» використовується переважно для визначення юрисдикційного шляху врегулювання правового спору в суді та закріплюється в процесуальних і матеріальних нормах. Так, у ст. 124 Конституції України передбачено, що юрисдикція судів поширюється

на будь-який юридичний спір. Відповідно до норм ст. 295, 366, 402 Цивільного кодексу України «спір вирішується судом». Аналогічні норми містяться в ст. 71 Сімейного кодексу України, ст. 158 Земельного кодексу України та ін. Відтак, зміст термінів «конфлікт» і «спір» доцільно було б розкрити в ст. 1 Закону України «Про медіацію»¹³.

Що стосується терміна «медіація», то його зміст розкритий у ст. 1 Закону України «Про медіацію», проте вчені доводять недосконалість його змісту. Відповідно до ст. 1 цього Закону медіація – це позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів.

Законодавство зарубіжних країн про медіацію також розкриває значення терміна «медіація». Наприклад, у ст. 2 Акта про медіацію Мальти зазначено, що «медіація» – це процес, у якому медіатор сприяє переговорам між сторонами, щоб допомогти їм досягти мирової угоди щодо спору. Статтею 1 Закону Румунії про медіацію та організацію професії медіатора встановлено, що медіація є додатковим способом врегулювання конфліктів шляхом примирення за допомогою третьої особи, який має спеціалізацію медіатора, в умовах нейтральності, справедливості та конфіденційності. Згідно зі ст. 2 Закону Грузії про медіацію медіація – це процес, незалежно від його назви, за допомогою якого дві чи декілька сторін за участю медіатора намагаються завершити спір на підставі взаємної угоди та незалежно від того, з ініціативи якої сторони він почався, чи на підставі та в порядку, встановленому законом.

Серед науковців немає єдності у визначенні поняття «медіація». Так, наприклад, доводиться, що медіація – це добровільний та незалежний процес: сторони можуть ініціювати її в будь-який час існування спору між ними та незалежно від того, чи розпочато судовий процес провадження в даній справі, чи ні; це і приватний процес добровільного врегулювання спору сторонами за участю третьої незалежної та неупередженої особи (медіатора), яка призначається за згодою сторін та допомагає знайти компромісне вирішення спору, яке задовольнить потреби та інтереси всіх сторін (Л. Логуш). На думку іншого вченого, медіація являє собою переговори між двома конфліктуючими сторонами за участю посередника, що має необхідні навички, досвід, освіту для того, щоб допомогти сторонам дійти згоди у врегулюванні їхнього спору (Ю. Притика). Пропонується медіацію розглядати як процес, під час якого сторони конфлікту за допомогою нейтрального посередника (медіатора) планомірно виявляють проблеми та шляхи їх розв'язання, шукають альтернативи й намагаються досягти консенсусу, який би відповідав їхнім інтересам (Н. Мазаракі). Вказується, що медіація – це процес переговорів за участю нейтральної третьої сторони – медіатора (посередника), що веде цей переговорний процес, вислуховує аргументацію сторін щодо суті суперечки, дає кваліфіковані поради й активно допомагає сторонам самостійно прийняти рішення, яке задовольнить учасників переговорів (Б. Лeko та Г. Чуйко).

Тобто науковці єдині в тому, що медіація – це процес, який сприяє швидкому розв'язанню конфлікту (спору), в якому саме сторони, а не медіатор, пропонують варіанти вирішення проблеми, приймають взаємовигідне рішення та відповідають за його виконання. Тож відповідальність за прийняте рішення у процесі медіації покладається на сторони конфлікту (спору). Роль медіатора – це роль «штурмана».

Аналіз законодавства України, наукових робіт у сфері медіації, практики застосування процесу медіації дає змогу виділити такі переваги медіації: економія часу, конфіденційність, самостійність сторін у процесі медіації, розуміння психологічного стану сторін спору та управління почуттями і емоціями, відсутність принципу змагальності сторін, неформальна та гнучка процедура медіації, можливість у наступному сторонам зберегти відносини, потенціал для «творчого» вирішення спору, відмова від юридичної процедури ведення переговорів під час медіації, відсутність корупційної складової, зниження вартості процесу вирішення конфлікту (спору), добровільність рішення тощо.

Закон, розкриваючи зміст терміна «медіація», закріплює такі її ознаки: позасудова процедура, добровільна процедура, конфіденційна процедура, структурована процедура, наявність медіатора (медіаторів), наявність сторін конфлікту (спору), основа ведення – переговори. Поряд з тим ознаки медіації, перелічені в коментованій статті Закону, мають дискусійний характер і потребують уточнення. Зокрема, дискусійною є правова конструкція «структурована процедура», зміст якої не розкрито в Законі. Крім того, дискусію викликає конструкція «позасудова процедура», яка не узгоджується із положеннями ст. 3 цього Закону, за якими медіація може бути проведена до звернення до суду або під час судового процесу. У зв'язку з цим пропонуємо виділяти судову медіацію. Це медіація, яка проводиться у судовому порядку на підставі норм Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та в порядку, визначеному цим Законом, а також – приватну медіацію – яка відбувається в позасудовому порядку на підставі, у межах та в спосіб, визначений цим Законом чи іншим законом.

Висновок. Медіація – це процес вирішення конфлікту, в якому медіатор (медіатори) сприяє в межах конструктивних, гнучких і конфіденційних переговорів конфліктуючим сторонам досягти угоди щодо врегулювання спору (конфлікту) у порядку, строки, межах, визначених законом та цивільно-правовим договором. На сьогодні Закон України «Про медіацію» потребує удосконалення в частині розкриття змісту ключових понять інституту медіації.

¹ Кармаза О. О. Концепції охорони та захисту житлових прав в Україні: матеріальний та процесуальний аспекти: монографія. Миронівка: ПрАТ «Миронівська друкарня», 2013. 400 с. С. 143.

- ² Кірдан О. Поняття «медіація» та підходи до його трактування у сучасному науковому дискурсі. *Педагогічний часопис Волині*. 2019. № 2(13). С. 12–20.
- ³ Альтернативні способи вирішення цивільних спорів за законодавством України: навчальний посібник / О. Верба-Сидор, У. Воробель, Н. Грабар, А. Дутко, Ю. Юркевич; за ред. О. Верби-Сидор. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 416 с.
- ⁴ Альтернативне вирішення спорів: підруч. / за заг. ред. Ю. Д. Притики. Київ: ВД «Дакор», 2021. С. 102.
- ⁵ Піддубний Д. І. Розвиток інституту медіації в умовах воєнного стану в Україні. *Juris Europensis Scientia*. 2022. Випуск 3. С. 130–134.
- ⁶ Ханік-Посполітак Р., Посполітак В. «Досудове», «альтернативне» та «позасудове» врегулювання / вирішення приватно-правових спорів: співвідношення понять. *Підприємство, господарство і право*. 2019. № 1. С. 38–44.
- ⁷ Кармаза О. О. Медіація та переговори як альтернативні способи вирішення спорів. *Підприємство, господарство та право*. 2020. № 5. С. 13–18.
- ⁸ Основи психології і педагогіки: навч. посіб. / А. В. Семенова, Р. С. Гурін, Т. Ю. Осипова, А. М. Ващенко; за ред. А. В. Семенової. 2-ге вид., випр. і допов. Київ: Знання, 2007. 341 с.
- ⁹ Приватні та публічні інтереси в умовах пандемії Covid-19: колізії та правові шляхи вирішення: монографія / Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova, С. Б. Булець / за ред. Є. О. Харитонova, О. І. Харитонova, К. Г. Некіт. Одеса. Вид. дім «Гельветика», 2021. С. 29.
- ¹⁰ Озерський І. В. Актуальні проблеми медіації в юрисдикційному процесі України: навч. посіб. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2020. С. 16.
- ¹¹ Лихолат І. П. Правові конфлікти та правові спори: диференціація понять і особливості їх вживання. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 1. С. 52–55.
- ¹² Медіація у професійній діяльності юриста: підручник / автор. кол.: Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський, та ін.; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса: Екологія, 2019. С. 16.
- ¹³ Кармаза О. О. Проект Закону України «Про медіацію»: пропозиції щодо вдосконалення законодавства України. *Право та юстиція*. 2021. № 2 (15). С. 5–17.

Резюме

Кармаза О. О., Федоренко Т. В., Позов Д. А. Медіація як альтернативний механізм урегулювання спорів і конфліктів: проблеми в розкритті змісту термінів, використаних у законі.

У статті з науково-практичної точки зору розкрито зміст важливих для процесу медіації понять, а саме: «медіація», «альтернативна форма врегулювання конфліктів (спорів)», «конфлікт (спір)». Медіація – це загальноживаний термін, який у перекладі з латини означає посередництво. З наукової точки зору медіація – це процес, який сприяє швидкому розв'язанню конфлікту (спору), в якому саме сторони, а не медіатор, пропонують варіанти вирішення проблеми, приймають взаємовигідне рішення та відповідають за його виконання. Доведено, що під альтернативним урегулюванням конфліктів (спорів) у вузькому значенні розуміється недержавна форма захисту прав громадян, у якій відбувається взаємодія прийомів (технік) та методів, за допомогою яких сторони конфлікту (спору) досягають згоди та укладають взаємовигідний для них правочин без звернення до суду або в судовому процесі в порядку та в строки, визначені процесуальним кодексом. Встановлено, що єдиного загальноприйнятого визначення терміна «конфлікт» у науці не існує; його зміст залежить від того, в якій сфері відносин він досліджується. Загалом залежно від сфери суспільних відносин, у яких виникають конфлікти, виділяють економічні, виробничі, сімейні, політичні, побутові, ідеологічні конфлікти тощо, а відтак і зміст цих понять відрізняється. Аналіз норм законодавства України засвідчив, що термін «спір» використовується переважно для визначення юрисдикційного шляху врегулювання правового спору в суді та закріплюється в процесуальних і матеріальних нормах. Висловлені пропозиції щодо вдосконалення Закону України «Про медіацію».

Ключові слова: медіація, спір, конфлікт, альтернативні форми вирішення спорів (конфліктів).

Summary

Oleksandra Karmaza, Tetiana Fedorenko, Denys Pozov. Mediation as an alternative mechanism for settlement of disputes and conflicts: problems in disclosure of the content of the terms used in the law.

From a scientific and practical point of view, the content of important concepts for the mediation process is revealed, namely: “mediation”, “alternative form of conflict (dispute) settlement”, “conflict (dispute)”. “Mediation” is a commonly used term that comes from the Latin “mediare” which means mediation. From a scientific point of view, mediation is a process that contributes to the rapid resolution of a conflict (dispute), in which the parties, not the mediator, propose options for solving the problem, make a mutually beneficial decision and are responsible for its implementation. It is proved that the alternative settlement of conflicts (disputes) in the narrow sense is understood as a non-state form of protection of citizens’ rights, in which there is an interaction of techniques (techniques) and methods, with the help of which the parties to the conflict (dispute) reach an agreement and enter into a mutually beneficial transaction for them without resorting to court or in a legal proceeding in the manner and within the time limits determined by the procedural code. It was established that there is no single generally accepted definition of the term “conflict” in science; its meaning depends on the sphere of relations in which it is studied. In general, depending on the sphere of social relations in which conflicts arise, scientists distinguish economic, industrial, family, political, domestic, ideological conflicts, etc., therefore, the meaning of these concepts differs. The analysis of Ukrainian legislation proved that the term “dispute” is used mainly to determine the jurisdictional way of settling a legal dispute in court and is fixed in procedural and material norms. The article contains suggestions for improving the Law of Ukraine “On Mediation”. The purpose of this study is a scientific and practical analysis of the institution of mediation as an alternative mechanism for resolving disputes (conflicts) in Ukraine. The object of the research is social relations connected with citizens’ realization of the right to use national means of legal protection, guaranteed by Art. 55 of the Constitution of Ukraine. The methodological basis of the research is a set of general methods of scientific knowledge, as well as special methods used in legal science.

Key words: mediation, dispute, conflict, alternative forms of dispute (conflict) resolution.